

Darbîmetis

Laikraštis tautos dvâsiai tvirtinti.

Nrs. 7.

1923. mt.

TURINIS

Tautos laisvė ir reikšmė.

Senesnioji bei naujesnioji drâma ir mes.

Tauta ir jos raštija.

Pasaulis: Pasaulio gaisras. — Žmonijos subîrėjimas. — Galibės troškimas.

Mūsuo se: Tautos tarpimas. — Auklėjimo dârbas — Mokiklų dârbo planai. — Augstasis mokslas. — Kultûros kûrimas. — Viršaus ir vidaus vertibė. — Paminklų stâtimas. — Meni-

ninko gyvenimas. — Mūsû tragika. —

Mūsû laikraštija. — Rašibos klausimas. — Bûkime didesniais. — Lietuvių valdiavos trûkumai. — Lietuvos kareiviai. — Tvarkantieji tautos galia.

Pasikalbėjimai: Kaip atmokėt bloga? — Hindû Fakirai. — Kaip maitinties? — Ar susitelkti? — Rusija ateities kultûra?

Mūsû raštija. — Rinkinis ir Vertimai Pastebėjimui.

□□□□ Tautos laisvė ir reikšmė. □□□□

Daug apie laisvę rašita. O gâl dâr daugiau mâtita. Ir-gi mūsû. Tatiau vis lîg nesuprasta, kas ji. Dâr-gi sâko tûli, kad žmogui visai neesâ laisvės. Ir toks tse nesuderinamas priešingumas. Mat, kalba ir râšo apie laisvę labai dažnai ir tokie, kurie tâm neturi reikiamojo išmânimo. Kas laisvė îra, tegâli pasakîti, kurs laisvas îra savo esmėje.

Vergas apie laisvę svajoja, bet jo svajonės niekumet neatitiks tikrenîbės. Iš verguvės paleistas, jis toli dâr nėra laisvas. Ir visi aiškinimai, kas laisvė îra, jos jâm nesuteiks. Laisvė pasiekama tik žmogaus kîtimu. Jo esmė turi patekti î tâ bûsenâ, kuriâ vadiname dîkîbe.

Taip tai ir visas râšimas apie laisvę atrodo beveik tik bergzdiu dârbu. Bet mâtant mūsû dienû tautos gyvenimâ, sunku tîlėti ir nekalbėti vis išnaujo apie jâ. Gâl tik nors vienâm-antrâm ir zodiai bus akstinai, kad laisvės ieškos ir sieks dîkîbės.

Mums rodosi, kad mūsû tauta laisva. Ir nuolat girdime sâkant, ji nepriklausoma. Bet skaidriosios âkîs mâtô, kad mūsû tauta têra nepriklausoma ir laisva gyvenimo paviršaus dalîkuose. Ir jos mâtô, kad ir tai laisvei gresia paojus, kadângi kitos, bûtent esmingosios laisvės, nėra. Ir todël labai svarbu, kad pradêtûme jos ieškoti, kad pasistengtûme, jeib jâ îgijus.

Daug prisiêjo vargti mūsû tautai, kol neteko jai ta nepriklausomîbė, kuria ji dabar taip dziaugiasi. Tik atsiminkime atskirû tautos sùnû ir dûkrû! Kiek jiems reikêjo pakesti, jeib tautai kartâ auštû laisvės rîtas! Po sunkiausiomis padêtimis, jie tvirtino Lietuviû tautos gîvîbe. Ir vargo, trûso, dirbo! Nelaukê Lietuviai laisvės dienos, rankas sudêjel! Visomis jêgomis jie tiesê tautai keliâ, nepriklausomîbės aikštei prieti.

Tatiau mūsû tauta negâli girties pati sau iskovojusî laisvę. Ir nuolatai turêtûme atsiminti, kad ne mes pâtis jâ pasiêmême, bet kad laisvė mums teko. Iš îpatingû pâdêtiû ir sântîkiû pasaulije ji mums râdosi. Laisvė îra Lietuviû

tautai suteikta. Berods ne žmoniū. Reikia tai taipo-jau aiškiai ir kartotinai pasakėti.

Ira, mat, ir tokiū žmoniū pasaulije, kurie išdide giriasi esą mūsų geradariais. Mes tokiū neturime ir neturėjome. Ir kaip tik tiejie, kurie kartotinai skelbia, būk jie Lietuviū tautai esą iškovoje laisvę, ėra kiek tik galėdami pasistenge, jį pavergti. Kad tai neiviko, neparėjo iš gero jū noro. Tokio nebuvo. Bet likimas jos skaudiai parbloškė, kad neagalėjo vėkinti, kã ketino.

Tai, kaip mums nepriklausomėbė ir laisvė teko! Ji mūsų tautai ėra suteikta nuostabios galėbės. Ir bus tše teisinga kalbėt apie gyvenimo evoluce, apie kūrėbos eigã ir ėstãtėmus, apie jos valdėmã ir vãliã. Gãl ir reikėtū statiai vartoti tikėbos zodė, jeib numanu būtū, kaip giliai pagrinduota mūsų tautos nepriklausomėbė.

Berods, kad ir taip tartume, nedaug būtū pasakėta tiems, kurie gyvenimo tikrenėbiū jo kevale ieško. Žmoniū daugumai pasaulio gyvenimas, žmonijos, tautos historė ėra paprasti dalėkai, lengvai suprantami ėvėkiai. Nemãto jie tū nuostabumū, kurie ėra gyvenimo turinėis, nepaboja jie tū neapsãkomū gãliū, kurios ir iš menkiausiūjū dalėkū spindi. Gėvena jie visi šliauzdami palei žemę.

Nenumãno jie savo patiū sãmonės šviesos ir jos reikšmės visãm patėrimui. Nemãto jie, kad visas gyvenimas ėra kupinas slėpiniū. Nėra jiems

uztenkamū žiniū, nėra gana šviesaus mokslo. Ir jie vargsta be reikiamo proto jėgos, be išminties. Savo tamsume ir nenusimãnėme jie ėra vergai.

O nėra mums tai jau būtina padėtis. Mãza tereikia, ir atsidengia gyvenimo slėpiniai. Jūjū mes apgobti ir jūjū mūsų asmuo ir asmenėbė net prisunkta. Tie slėpiniai ėra tos gãlios, kurios pasauli valdo. O kad paprastai žmogus jū ir vos-ne-vos tenumãno, tada tik ir užeina akies mirksniai, kada jis praregi.

Ivėksta tai tuomet, kad jo širdis rami, skaidri, kad jo sielos šviesa nėra drumstoma geiduliū arba troškėmū, kad jame viešpatauja pati rimtis, šventasis tilsmas. Tuomet žmogus numãno pasaulio gelmiū esmę ir jos galias. Pasaulis valdomas labai taurū, kilniū, šventū galėbiū. Ir jas nujėgti tegãli tas žmogus, kurs ėra pasišventes Augštėbei.

Sitos gãlios ėra suteikusios nepriklausomėbe mūsų tautai. Joms veikiant visose pasaulio vėtrose, mūsų tauta išėjo iš verguvės. Ir jūjū leista dabar mūsų tautai gėventi savaip. Tik numanėkime, kiek tai reiškia: savaip po tiek vargū, po tiek ãmziū prislėgimo, priespaudos ir paniekos!

O ir dabar dãr begirdime nutarimo, pasėpimo, papeikimo zodiū kalbose ir rãstuose. Kalba taip net-gi tokiū tautū žmonės, kurios nūnai kuone vargingesnės ėra negu mes. O kalba taip net

mūsū patiū tautos sūnūs. Nežino, kā jie dāro. Ir nesiliauja vāre savāšias. Bet kā pasakīsi! Tai kartais jū ir gaila, tai kartais jiems ir pīkstame. O kartais reikia ir pripazīnti, kad jū sākoma ir teisībē.

Rodos reikētū ištirti, kas juos vertia mūsū tautā taip peikti. Ar būtū tai tik blogoji jū valia? Daznai mes ištikrūjū niekinami be tikro pāgrindo. Tūlū tautū žmonēms rodos, kad mūsū tauta kaip tik tām tinka, visām savo nelabumui ant jos išlieti. O tada dār kuo-gausiau, kad kuo-aiškiau matīti, jog mes ištikrūjū nebepriklausomi. Bet savo patiū gyvenimā gerai paziūrējus, prisieina pasakīti, kad mes šito papeikimo dažnai pātīs kalti esame. Tai iš tos kaltībēs ir kīla tas paojus, kartā netekti savo nepriklausomībēs.

Berods mūsiškiai nesnaudia. Stengiasi visa galia ginti tautos nepriklausomībe. Rūpinasi kiek tik imanīdami, tvirtinti tautos laisve. O tai visai geras dārbas. Bet priešingumo ir nekantos jūros aplinkui! Vos sušvinta koks malonumas, tuojau jī ir prarīja plēšrusis piktumas. Kaip tada galētūme paprastu būdu nuo jo apsisaugoti? Ir aiškēja, kad mes dār netvirtiname savo laisvės tikru būdu. Tā dārbā reikia pradēti dār ir iš kito gālo.

Nēra menka, kas ligšol padarīta. Ir tuo džiaugdames, turime tām ir tikros priezasties. Bet nēra minimas dārbas patsai svarbiausias ir

reikalingiausias. Laisve reikia geriau suprasti, tuomet jā ir geriau tvirtīsimė.

Tuo tārpu vis tik dār žiūrime ī tai, iš kur iškliuve, iš ko paleisti esame. O žīmiai didis mūsū tautos vaikū skaitius nori pasimēgti vien tuo paleidimu. Tik išeina iš to īpatingas gyvenimas. Pasidāro ar tik ne dažnai tikrasis — pasileidimas.

Gāl šits žodis ir perastrus, sākomas ne tikroj vietoj? Kad jis tik būtū apsirikimas! Bet žvelgkime akīliau ī tamsiuosius mūsū tautos gyvenimo užkampius! O atverkime platiau akis ir patioj tautos aikštēje!

Gera džiaugties tuo, kas mūsuose īra gera. Bet mes — laisvi, o tai norime užmerkti akis, kad kur sušmēkša koks biaurumas. Ir taip nemātome, kad tūli tām tik tēra laisvi, jeib galētū nevarzomi kitiems uždēti pāntius. Kiti vėl gyvena, tarsi nebūtū jū pasielgimui jokio vairo. Kiti vėl savo gyvenime īsigalēti leidia visām, kas negera, negrazu, nedora, neteisu.

O viso-to tūli nemāto. Visa jiems labai gera, kaip dalīkai dabar īra. Jie vien težiūri atgal ī verguvės laikā. Ir vien tesidžiaugia, kad jie nebesā vergais. Ir kartoja tai jau perdaznai. — Bet ar jie laisvi ištikrūjū? Gāl aiškētū jiems jū padētis, kad statītū tik vienā klausimā. Seniau garsus Vokietū manītojas jī iškēlė, sakīdamas,

kad iš jungo iškliuvusiems klausti reikiâ, kuriems galâms jie laisvi.

Sis klausimas ir mûsû tautai svarbiausias. Ir nuolatai reikêtû apie jî mâstîti. Atsiminkime jo, rîte pabude ir vakare atsiguldami! Kiekvienâm tautos vaikui priderêtû mâstît apie tai, kâ m mûsû tauta nebepriklausoma, kâ m jis pats nebevertiamas svetimiems vergauti, kâ m suteikta jâm ir visai tautai laisvê!

Negâli taip klausti prastieji žmoneliai. Nêra jiems reikiamo dvâsios budrumo. Angstuose savo gîvenimo skrituliuose jie einâ savo kasdienio pareigas. Ir tše laisvêja, dirbdami bei vargdami savo gîvâtos tarpimu rūpindamies. Arba jie pakliûva î sunkesne dâr priklausomîbe, îsidingodami, kad laisvu bût îra vien tik nebevargt, kaip jie vargsta.

Apie tautos laisvê manîti îra kitû žmoniû uždavinîs, bûtent tûjû, kurie tautoj kiek reiškia, kuriû gîvenimas ir veikimas jau žîmiai, nors ir neûmai atsigarsi visoje tautoje. Jiems kaip tik pridera klausti, kâ m tauta îra laisva. Kokie bûs mokslininkai, menininkai, mokîtojai, teisêjai, šventintojai, bet ir kokie didiûjû ūkiû ir prâmonês îstaigû sâvininkai, toliau valdininkai ir žmoniû âtstovai, toks bûs visos tautos likimas. Jeigu siems žmonêms nebus svarbus laisvês klausimas, tautos nepriklausomîbei tikrai gres paojus.

Laisvê têra pastovi, bûdama žmoniû bûtimi. O kur laisvê nerûpi žmonêms, tše ji nêra jû dvâsios dalîku. Tše žmonês gîvena dâr silpna gîvîbe. Ir toji nestiprêja, nedidêja, neleidia tû spinduliû, kuriuos vadinama kultûra. O kur nêra sveikos, tvirtêjantios gîvîbês, tše kita sveikesnê gîvîbê, kita kultûra uzima vietâ. Nêra jai tatau tik leidiama. Ji statiai kûrîbos vâlios vertiama tai darîti. Ir jî pati baudiama silpnêjimu, jeigu jî tai nedâro.

Daznai dejuojame buvê sunkioj verguvêje. Tûli mûsû statiai šelsta prieš tuos, kurie seniau mus buvo paverge. Bet îra tai tikrai nuodêminga ir mûsû tautai labai kenksminga. Nêsa mes tuo sukîlame prieš gîvenimo îstâtîmus. Vîriausiai mes pâtis buvome kalti, kad mûsû gîvenimo skrituliai buvo apmire, kad mûsû tautos gîvata buvo be gîvîbês, arba beveik be jos, ir kad negîvêjome.

Ir dabar, bûdami nepriklausomi, turêtûme kuo-daugiau pamâstîti, kâ tai reiškia. Dar kartâ mûsû tautai, kaip 600 metû atgal, duota proga šale kitû tautû, ne po jû kojomis, gîventi! Tai tik negâli bûti be prasmês. Mes laisvi, jeib kâ reikstûme. Ir mes laisvêsime, kiek mes reikšime. Jeigu to nebus, tai pasaulio padêtis vël virs tokia, kad nebebus mums vietos gîventi, nebliks sâlîgû, mûsû gîvîbei augti ir stiprêti bei îsigalêti.

Pasaulīje išlieka visumetu tik tatai, kas sprendia kurī-nors kūribos uzdavini. Ira tai āmžinas ir nenuginšijimas dēsnis. Gamtos mokslo jis labai tik iš paviršaus buvo suprstas. Buvo kalbama apie tinkamībe veisties ir gīventi. Kad ta mintis dār labai neapribota, ne šviesi ir kuone be turinio, tūliems ir šiandien dār neaišku. Išlieka visumet tik tas dalīkas, kurs kūriboje turi prasmēs, kurs pasaulīje kā reiškia.

Aišku, kad augmuo kita-kā reiškia negu gīvis. O žmogaus prasmē ir reikšmē gīvenime īra dār visai kita-kas. Manīdami, žmogaus gīvenimo prasmē ir reikšmē glūdanti tame, kad jis auga ir veisias kaip augmuo arba patenkina savo geidulus kaip koks gīvis, būsime kvailiai. Kiekviena gīvībēs rūšis turi savo prāsme ir savo reikšme.

O taip veikia kūribos īstātīmai: kas be prasmēs ir todēl be reikšmēs, tat pranīksta. O kas īra prasminga ir reikšminga, to nesunaikīs nē viso pasaulio karuomenēs su baisiausiaiis žudīmo īrankiais, tikrai mariomis priemonēm. O jeigu kuomet-nors kuri karuomenē panorētū reikšmingā tautā naikinti, tai veikiau gālīma tikētī, kad žemē atsivertū ir tā karuomene prarītū, negu kad pasisektū tokiā tautā išnaikinti arba nors pavergti.

Ar gāl dabar numanu, iš kurio gālo pradēt reikētū, norint tvirtinti savo tautos nepriklausomībe ir laisve? Mes turime savo tautai īgīti tikrājā žmoniškājā prāsme. Mums būtina tā reikšti, kas kūribos iš mūsū laukiama. Savo esmėje mes turim pasiekti tā būsenā, kuri tai uzleidia. Tai esti, mes turime savo esmėje būti dīki. Bet kas ta dīkībē? Nors žinotūme, kas laisvē!

Nēra ji, kaip jau pastebėjomi, iškliuvinimas iš suvaržīmo, iš verguvēs. Ir nēra ji, kaip tūli tiki, galimībē, darīti ko nori. Tokios galimībēs visai nēra pasaulīje. Tiktai išstirkime, kas tat, kas mumise nori ir ko tat nori!

Kiekvienas gīvas daigtas īra visumos dalelē. Ir kiekvienu reiškiyasi kūribos valia. Todēl ir nēra gālīma kiekvienām bet-ko norētī. Jo noras teatspindina pasaulio norā. Jame jis turi savo šaknis.

Berods pasaulio noras atrodo suskilusiu ī nesuskaitomas sroveles, kuriū viena kitā patraukia iš jos tekmēs. Ir taip vienas noras kitojo tarsi pavergiamas. Jis negālī savaip reikšties.

Bet īra pasaulīje tie norai ne vienos rūšies. Ira augštesniū ir tolimesniū tiksliū norū ir žemesniūjū bei artimesniūjū. Ir kuomet augštesnis noras paveikia žemesnījū, jis jo nepavergia, bet jī laisvina. Suteikia jo veikimui daugiau reikšmēs ir

tu daugiau gīvībēs, daugiau laisvēs. Ir taip zemesnīsis noras nepameta savosios, nenustoja savo gīvībēs, bet svarbēja, gerēja ir pakīla gīvenime.

Taip gamtoje visur mažūjū dārbu reiškiasi didesnis, augštesnis dār tikslas. Bitelē sau ieško zieduose medaus. Bet kartu ji tarnauja augmenū tarpimui, nešdama iš vieno ziedo veisimo dulkes į kitąjį. Tūlū vabzdū kirmėlės maitindamosi pūvėsiais, naikina begalo daug gīvumui žalingū diegū. Ir taip matīti, kaip mazieji noreliai tarnauja didiajai kūribos vāliai. O kas galētū sakīti, kad tie mazieji norai ĩra pavergiami?

Tie gīveliai nieko nezino apie laisvēs klausimā. Tuo vāginasi vien žmogus. O tai dėl tos priežasties, kad jis ĩra asmenībē, o nesāntikiuoja kaip koks vienetas su dalīkais aplink jį, ir kad jo asmuo ĩra patsai jau gīvas vislas su visokiomis jėgomis, kuriame kartojasi gīvasis sāntikiāvimas kito gīvenimo sritīje.

Žmogaus asmenīje ĩra visokiū gīvū jėgū, ĩra norū-noreliū ĩvairiausios rūšies. Tame asmenīje gīvena žmogaus esmē, tai esti, pati žmoniškoji gīvībē arba dvāsia-siela šale mintiū-ūpū-geismū ir pagaliau kūno gīvībēs. Ir dažnai visū tū gāliū viena priešinasi kitai. Kiekvienos norā vīkindamas, žmogus būtū tikras nenuorama, tikras chāus. O tūliems gāl ir rodosi, kad tai esanti laisvē.

Bet žmogaus asmenīje jo žmoniškumo prādas labai švelniai stengiasi visas jo asmens jėgas susaukti vienām tikslui, jeib visame žmogaus apsišikime būtū tvarka, kaip visoje gamtoje matīti ant viso, ir menkiausio judėjimo ĩstātīmū valdīmas. Tik to tūli nepastebi. O tai todėl, kad žmoniškasis prādas, jū dvāsia-siela, jū asmenīje dār nėra galinga. Jie todėl berods sprendia visokius uždavinius, bet dažnai ir jausdami, kad ĩra dār ir augštesniū. Ir beveik visumet numanīdami, kad visuose savo veikimuose jie buvo suvaržīti, nelaisvi.

Apie laisvę mūsų laikū žmonės tikrai dār tebesvajoja. Laisvė jiems tėra žaislas. Juo jie žaidia visā āmziū, kol nėra prazaide ir visā savo kūno gīvībe. Laisvė tik tėra patiriama, kuomet žmogaus esmē tiek ĩra stiprėjusi, kad ji visū asmens jėgū tarpe gāli pilnai vīrauti, kad jos ĩpatībē prasimuša iš viso, kas žmogaus veikiama.

Tuomet žmogus numāno, kad jis pats ĩra ta esmē, kad jām patiām leista apsišiksti. Jo esmės noras, jojo dvāsios-sielos valia ĩvīksta. Visos jo asmens jėgos jai tarnauja. Ir taip tad žmogus jautiasi laisvu. Jautia, kad nesireiškia iš jo asmens bī-kuri jėga, bet pati jo esmē. O vis dėlto toji neišeina iš kūribos skritulio, iš visumos Kūrėjo vālios. Tatiau žmogus jautiasi laisvu.

Todēl reikia sakīti, kad laisvė īra galimībė žmogaus esmei, jo dvāsiai-sielai asmens ir apskritai gyvenime neslėgiamai apsireikšti. O šitas apsireiškimas īra kaip tik žmogaus āmžiaus prasmė. Ir kiek jo dvāsia-siela apsireiškia, tiek žmogus turi reikšmės pasaulio gyvenime, tiek jis ištikrūjū ir īra laisvas.

Nesunku tai pastebėti. Žmogaus esmė pasižimi tuo, kad ji ī gyvenimā īneša daugiau tvarkos, daugiau sutarimo bei sāndoros, daugiau šviesos ir malonumo bei grožės. Žmogaus dvāsia-siela šalina visā negīvumā, visā sustingimā ir sukrekėjimā ir stāto gīvā organingā vislā, gīvumu spindintiā gīvātā.

Sitai laisvei ir reikšmei prieiti īra tikras kelias. Visur ji gālime išvīsti. Ir net gamtos gyvenime. Aiškiai tše atskiriame gīvibe nuo jos aplinkumos. Abi, viena su kita sātīkiuoja. Negāli būti gīvio be jām tinkamos aplinkumos. Vėl gī aplinkuma nepasilieka ta pati, kur īra koks-nors gīvis. Bet ir gīvis kinta gīvendamas savo aplinkumoje.

Note gamtos mokslininkū, trīs laipsniai pastebimi gīvībės tarpime. Pirma, gīvībė, kiek galėdama, paveikia savo aplinkumā, jeib rastūs nors menkiausios sālīgos gyvenimui. Tada augdama, gīvībė siek-tiek taikinasi ī aplinkumas, ir taip kuria ir tvirtina sātīkiū līgnešā.

Sis antrasis gīvībės tarpimo laipsnis īra īpatiai atbotinas. Jis negamina laisvės, kaip ji paprastai suprantama, bet suvaržimā. Gīvībei kiek pakilus, veikia tikri īstātīmai, kuriū nebudama, gīvībė nīksta. Ji uzdera, tarpsta tiktai tuomet, kad tikri tvirti sātīkiai palaikomi. Reiškia, gīvībei leidama išgalėti tik po prievarta.

Iš to tad išeina tretiasis jos gyvenimo laipsnis, būtent pilnasis atsilukstinimas, gaususis būjojimas. Taip gīvībė tad savo esme apreiškia. Ji pasieka laisvės būsenā ir tuo pilnājā savo reikšme pasaulio gyvenime. Kelias ī šiā pādētī nebuvo paleidimas iš suvaržimo. Priešingai, jis buvo tvirtai tiesiamas, tikrū stipriū kraštū nustatomas.

Bet ir pilnībe pasiekus, padėtis nepaleidimas. Tik vietoj varžimo, kurs pareina iš aplinkumū veikia vis galingiau esmės gyvenimo īstātīmai. O tie īstātīmai dirba iš pat pradios, tik mazesne galia. Taip tad īra gīvībei laisvė, būtent esmingo apsireiškimo galimībė, visumet duota. Tik kuodaugiau ji reiškia, tuo-laisvesnė ji īra. Taip laisvė ir reikšmė jau žemesnėj gamtoj auga viena su antra kartu. Tik abi nėra patiū gīviū auginama.

Laisvė ir reikšmė prasideda būt rūpimu dalīku tik žmogui. O pirma tik ir jām sātīkiuojant su aplinkuma. Ir vėl tše būs trīs laipsniai pastebimi. Pirmas īra tas, kad žmogus savo aplinkumā

tiek taiso, kiek jām reikalinga, gīvu išlikti. Toliau jis pasistengs aplinkumai prisitaikinti ir jã tiek dãr gerinti, jeib tikra lĩgnešos padėtis įvĩktũ. Bet tše reiks visoko atboti. Aplinkuma susideda ne vien iš žemosios, elementarinės ir augantiosios bei gīvosios gamtos, bet ir iš žmoniũ. O jũ tarpe gīvenant, reikia sutarti, reikia savo asmens jėgas pažiaboti. Jeigu žmogus to negãli, jis priverstas aplinkumã griauti arba jos leisties žuditi. O kadãngi be aplinkumos nieks gīventi negãli, ir vienaip ir antraip išeina prazũtis. Kaip gamtoj, taip ir žmogaus gīvenime būtinas ĩra sutarimas. Be jo, be lĩgnešos padėties, nėra gīvĩbės tarpimo.

O kur ji įvĩkusi, tše tretiasis laipsnis pasiekamas, būtent pilnasis esmingosios žmogaus gīvĩbės apsireiškimas. Taip tada žmogus jausis pilnai laisvas ir jis bus pasaulio gīvenime pilnai reikšmingas.

Bet jeib viso to galėtũ būti, žmogaus laisvė ir reikšmė turi pirma kitokiame kaip regimame gīvenime įvĩkti. Žmogus turi laisvėti ir būt reikšmingu savo asmens gīvãtoje. Ir tše ĩra sãntĩkiãvimo tarp žmogaus ir jo aplinkumos. Tik reikia žmogũ tuo suprasti, kas jis ištikrũjũ ĩra, būtent dvãsia-siela. Šita esmingoji žmogaus gīvĩbė turi pirma žmogaus asmenij galėt gīva būti. Ji turi savo aplinkumã, tai esti, savo asmens jėgas tiek paveikti, kad ir jai būtũ gali-

mĩbės šale jũ ir kiek reikšti. Toliau tad ji turi joms prisitaikinti, kas įvĩksta, kad ji išmoksta jomis veikti.

Taip tai pasidãro žmogaus esmėje tikra tvarka. Visos jėgos, visos gīvĩbės rūšis reiškiasi lĩgnešos padėtije. Neleistina kiekvienai jėgai veikti savaip. Negãli atskirai įvĩkti kiekvienas palinkimas, kiekvienas pageidimas ir noras. Žmogaus asmens gīvãtoje būtina ĩra drausmė. Ji ĩra gīviausias reikalas, norint laisvės ir reikšmės.

Bet šita drausmė negãli būt nustãtoma kokios nors jėgos. Žmogaus asmenije turi visoms jėgoms krĩpsnĩ suteikti dvãsia-siela, patsai žmoniškumo prãdas. Ir ne iškart. Nuolat lĩgnešos padėtis turi būt atbojama, kol nėra pakitusios dvãsiosielos paveikiamos asmens jėgos.

Linkimai, ũpai, geismai turi būt vedami mintiũ. O joms šviesã ir tuomi gãliã teikia dvãsia. Tada ĩra gãlima ir pãtiai žmogaus esmei apsireikšti. Visos asmens jėgos jau ĩra ĩaugintos ĩ jos tarnĩbã. O tatiau jos nezũva. Priešingai, jũ gīvĩbė tik dãr kuo-graziau atsilukština. Tik neapsireiškia atskira, bet grazioj sãntaroj su visu žmogaus gīvumu.

Kiekvienãm dorãm žmogui ĩra zinoma, kad jis, duodamas vãliã vienãm-antrãm pageidimui, patsai vis daugiau po jo valia patraukiamas ir pagaliau gīvena tikroje jo verguvėje. Antraip vėl,

reikšdamas kilnūjī savo žmoniškumā, givendamas, kaip žmogaus esmei pridera, jis savaimė suvaldo geismus ir jautiasi laisvu. Bet jo asmens jėgos tada nežūva. Jos net stiprėja. Tik jos įgija kitą prasmę. Joms tenka tarsi augštesnis, tauresnis givumas. Ir jos susiglaudžia vienām, šventām givėnimui.

O pati žmogaus esmė tše ūra valdovė. Nebereiskia jai aplinkuma tat, kas ji seniau buvo, būtent givėnimo galimībė. Ji ūra dabar jau priemonė, givībei apreikšti. Ir esmingājai žmogaus givībei dabar pasidaro jau kita būtis. Jos todėl nebevadīsime laisve, bet dikībe.

Nesiranda ji, kad šalinama visa, kas žmogaus asmenīje ūra neesmingo. Seniau vieni-kiti mātė, būk tai esā reikalinga. Ir buvo pasistengimū, ūvairias kūno ir ūpū-geismū jėgas slopinti, žudīti. Bet išmanīta, kad tai ūra apsirikimas. Taip žmogus nepasieka laisvės, taip jis netampa dikū.

Visos žmogaus asmens jėgos ūra reikalingos ir doros. Bet jų veikimas ir sātikiavimas nėra visumet toks, kad žmogus su jomis givendamas galētū ir kiek reikšti pasaulīje. Ir todėl žmogui nėra kaip dziaugties laisve. Ira tai tik tada galima, kad žmogaus dvāsia-siela jiems ūra ūkvėpusi vienodā, jai tikslingā judėjimā, suteikusi tā pātī krīpsnī, ūtraukusi ū vienībe. Tuomet žmogus ūra gīvas, armoningas pasaulis, ūra laisvas ir reikšmingas.

O tokios ūra ir visos jo jėgos. Nors jos tarnauja, bet nėra varžītos, nėra savo givume siaurintos. Jū givībės dirva ūra tarsi platėjusi, didėjusi. Pati jėga ūra svarbėjusi ir givėjusi. Ji ūra iškilusi iš menkībės. Ji dalīvauja pilnesnėje givātoje, ji veikia laisvo, diko ir reikšmingo žmogaus givėnime.

Visai panašai, kaip atskiro žmogaus asmenīje, veikia gālios ir visos tautos givātoje. Ir tše pirma pastebēt pasistengimas kaip-nors aplinkumā ben tiek paveikt, kad givībė galētū išlikti. Tuomet apie laisve nėra nė kalbos. Tautos givībės ūpatingumas tik vos-ne-vos kā reiskia pasaulīje. — Toliau tad tautos givībė dirba sau kurdama patogesne pādētī, taikindamosi ū aplinkumā ir jā tāsīdama. Ir tše nuolatai prisieina svarstīti ir tvarkīti, jeib nebūtū žuvimo, bet givėjimo. — Pagaliau jai randasi pilna galimībė atsilukštinti ir būjoti. Tada pilna tautos givībės reiksmė aiškėja pasaulīje. O pātis tautos vaikai dziaugiasi savo laisve tikrai sāmoningai ir su teisībe.

Tik reikētū pastebēt, kad tautos givībė ir ant pirmo laipsnio reiskėsi. Kad ir ne taip aiškiai. Ir todėl ji beveik visai nesirūpino laisvės klausimu. Ant antro laipsnio, daugiau reikšdama, ji jau ir atjautia aplinkumū slėgimā. Bet jī šalinti, nėra kelias laisvėn. Tām būtina stiprinti tautos reiksmę. Taip tada ir jos givībė klestėja ir ūsigali.

Tautos gīvībēs kelias eina kaip kiekvieno gīvo daigto iš silpnībēs ī pātī gīvumā. Aplinkuma īra pagrindas ne vien tautos gīvībēs esimui, bet ir jos augimui. Ir kol nēra gīvībē tiek īsibingējusi, kad gāli visiškai prisunkti savo aplinkumā ir jā padarīti savo savībiū nešēju ir priemone, aplinkuma su savo sunkumu būs rīškesnē. Ir tauta jausis nelaisva.

Kad ta aplinkuma ūmai pakinta, tauta negāli būt īskarto laisva, kadāngi ji ir nieko tikro dār nereiškia. Ji dār negīvena, negāli gīventi savo gīvībēs dēsniāis, nors ir kazi-kaip pasistengtū juos pastatīti. Ji permāza save dār teatjautia, ir todēl veikiau pasirinks kitos tautos gīvībēs dēsnius savo gīvenimo taisīklēmīs. Ir nepasieks laisvēs.

Jos norēdama, vīriāusias dārbas bus uzva-duoti nukritusiājā svetimājā prievartā tvirta drausme. Bet neturētū ji vīriāusiai arba vien būti nauja prievarta, kuri pareina iš matērinēs jēgos. Taip nepasiekama laisvē, o visiškai ne dikībē. Vīriāusias drausmēs gaivalas turi buti žmogaus esmēs galia. Kiek tiktai gālint, reikētū tautos gīvātoje leisti veikti tīriāusiai išmintiai, skaidriāusiai teisingumui, uoliausiai tvirtumui ir patvarumui.

Tai turi būti ta šviesa, kuri iš padāngiū švietia ī žmoniū gīvenimā. Nežiūrint ī pātīā

Tautos gīvībēs kelias eina kaip kiekvieno gīvo daigto iš silpnībēs ī pātī gīvumā. Aplinkuma īra pagrindas ne vien tautos gīvībēs esimui, bet ir jos augimui. Ir kol nēra gīvībē tiek īsibingējusi, kad gāli visiškai prisunkti savo aplinkumā ir jā padarīti savo savībiū nešēju ir priemone, aplinkuma su savo sunkumu būs rīškesnē. Ir tauta jausis nelaisva.

Kad ta aplinkuma ūmai pakinta, tauta negāli būt īskarto laisva, kadāngi ji ir nieko tikro dār nereiškia. Ji dār negīvena, negāli gīventi savo gīvībēs dēsniāis, nors ir kazi-kaip pasistengtū juos pastatīti. Ji permāza save dār teatjautia, ir todēl veikiau pasirinks kitos tautos gīvībēs dēsnius savo gīvenimo taisīklēmīs. Ir nepasieks laisvēs.

Jos norēdama, vīriāusias dārbas bus uzva-duoti nukritusiājā svetimājā prievartā tvirta drausme. Bet neturētū ji vīriāusiai arba vien būti nauja prievarta, kuri pareina iš matērinēs jēgos. Taip nepasiekama laisvē, o visiškai ne dikībē. Vīriāusias drausmēs gaivalas turi buti žmogaus esmēs galia. Kiek tiktai gālint, reikētū tautos gīvātoje leisti veikti tīriāusiai išmintiai, skaidriāusiai teisingumui, uoliausiai tvirtumui ir patvarumui.

Tai turi būti ta šviesa, kuri iš padāngiū švietia ī žmoniū gīvenimā. Nežiūrint ī pātīā

augstībe, bet ī prāstājī gīvenimā, reikalāvimai kitaip atrodīs. Tautos vaikū norai turi būti suvedami ī vienībe, jū veikimai taikinami ī bendrā nors šiek-tiek pastebimā tikslā. Neuztenka tautos vaikāms jausti ir zinoti, kad jie vienos kilmēs. Neturētū kiekvienas su savo darbaīs ir pasistengimais vien siekti sau atskirai savo gerovēs, tarsi jis nieko bendro neturi su kitais. Neturētū jis sekti savo palinkimū be atodairos.

Berods, atsiziūrēti ī kitus zmones ne tiek daug reiškia. Išeitū iš to tik sutarimas bendrai veikti. O šis sutarimas galētū greitai irti. Tautos vaikū norū vienībē pasiekama tik tuo, kad kiekvienas atsiziūri ī augstiausius zmoniškumo reikalāvimus, kad kiekvienas savo asmenībēje tampa esmingu ir reikšmingu, tikrai dīku. Taip tad visū norū krīpsniai ves ī vienā ir tā patī dalīkā. Visū norai glaūsīs ī viens kitā. Visiems bus svarbiausia, īgīti visai tautai šviesiausio zmoniškumo reikšme.

Kalbama kartais, būk reikiā aukoti savo laisve visuomenēs, visos tautos lābui. Bet nēra tame nieko aiškaus. Netaip pasiekama zmoniškoji tautos reikšmē ir dīkībē. Ne taip tvirtinama jos gīvībē. Kurs kā aukoja, tarsi paduoda kāmnors svarbū dalīkā. Nepaduoti reikia savo palinkimus, savo troškumus ir visas jēgas, bet jas

padarīti gīvomis priemonēmīs augstiausioms zmoniškumo gālioms.

Vēl-gi teisībē, kad negāli tai padarīti kiekvienas tautos vaikas. Kurs tiktai moka patirti vien īvairiū pageidimū patenkinimā, tām nieko nereikš teisingumas, tvirtas, išmintingas nusistātīmas, kantrībē, malonumas, dosnumas, kilnībē, ir tt. Ir niekaip jis negalēs tarnauti tokio zmoniškumo tikslāms ir jām aukoti savo pageidimus. Ir nieko arba māža tereikštū, jām īkalbinēti, kad taip darītū. Taip tautos vaikai niekumet nesulies savo norus vienām bendrām gīvenimui ir kilimui, gīvėjimui.

Kelias tām kitoks. Tie, kurie māto laisvėjimo tākā, kurie zino, kas zmogaus dīkībē īra, turētū nuolatai stiprinti augstiausias savo zmoniškumo galias ir jas su visu savo gīvenimu nešti ī tautos gīvātā. Jiems turi būti augstiausiu āmžiaus uzdaviniu atverti šviesiausios kilnībēs, tikrojo zmogaus taurumo srove visose tautos vaikū širdīse. Tautoj turi būt īvīkinamas tikras, tvirtas nusistātīmas. Visa tauta su visomis savo gāliomis turi išmukt gīventi vienos širdies plasta, vieno spindulio spalva. O viso to gīvumo ir pasistengimo branduolas ir varpstis turētū būt ieškoma Visumos Augstībēje.

Tokiâm darbui pašaukti visi, bet īpatiai tie, kurie tautos gīvātoj kiek reiškia arba nori kiek reikšti. Savo gyvenimu jie išdirbti turi tautos gīvumo srovei tikrus takus, kurie vestū vienon šalim, vienan tikslan, būtent augštūn, švieson, dorovēn. O tuomi kartu jie ir tvirtintū tvarkingāji atskirū tautos vaikū sântikiāvimā. Visos tautos jēgos plūstū vienon vieton, vienām metui, vienai reikšmei.

Ir vėl pasakīsime, kad toks darbas kuo-daugiau reikš, kuo-daugiau esmingosios, būtent žmoniū dvāsios-sielos gālios būs žadinamos, ir kuo-daugiau vienībē būs kuriama dvāsios-sielos sritise. Tada tas pasistengimas pasieks, kad ir tik po laiko, net žemiausius sluogsnius. Jis būs tše tvirtas traukimas vienībēn, būtent tvirta drausmē. O kur žmonēs dar visai nerangūs, visai dar be gīvumo, tše jis bus tvirta prievarta ir, kur reikēs, geležinis būtinumas. Ir visi kiti pasistengimai tautos nepriklausomībei ginti, taps tikrai tikslingais.

Taip tauta tiek išsaugs, kad aiškiai spindēs iš jos gīvatos žmoniškumo pilnībē. Ir ji būs ivīkinusi savo reikšme. Tada pati kūriba jā saugos kaip savo tikslo priemone. Nebereikēs tiek rūpintis savo nepriklausomībe, savo laisve. Tautai tekusi, ji Augštībēs ir bus saugojama, jai žmoniškumo reikšme auginant ir tvirtinant. Visas pasaulis tām kurtas. Kiekvienas

žmogus tām gīvena, o tām ir mūsų tauta pašaukta. Tām jai teikta regimoji nepriklausomībē. Tegul tai nujautia visi, kurie kā reškia tautoje!

Vidūnas.

Senesnioji bei naujesnioji drāma ir mes.¹⁾

Įra didis skirtumas tarp to, kad žmogus kā dāro sąmoningai, ir to, kad jis veikia nesąmoningai. Pirmu veikimu jis daug galingesniu ĩra negu antruoju. Kurs tik taip ant nuomonēs kā atlieka, ne daug tenuveikia. Bet kurs aiškiai māto savo tikslā ir jopi vedantī keliā, kurs pažīsta reikšme kiekvieno savo žīgio, tas daug padāro. Jo gālios susitaikina ir veikia vienaip. Ir jau todēl jos ĩra galingesnēs už tāsias, kurios, be aiškaus tikslo sukildamos, turi greitai išsklisti.

Bet sąmoningumas dar daugiau reškia. Sąmonē, dvāsia ĩra šviesa. Sąmoningėsnis žmogus ĩra šviesesnīs. Tai esti, jo dvāsia ĩra savo esmēje tvirtėjusi ir stiprėjusi. Todēl ji ir visoms jo jēgoms gāli daug daugiau gālios ir patvarumo ĩkvēpti negu silpniau švietiantioji.

Dvāsios arba, kas tiek-jau, sąmonēs šviesa paprastai auga arba menkėja su turiniu, kurī ji ĩsitiesia. Tik nēra taip svarbu, kiek turinio būtū mūsų sąmonėje, bet koks tas turinīs ĩra. Visa, kā mātome, kā girdime, kā, apskritai imant, savo jusnėmis pasitinkame ir nutveriamo, virsta mūsų sąmonēs ir visos asmenībēs

¹⁾ Apie tai sakiau Telšiū gymnāsėj ir seminārėj Gegužės mėn. visā eile kalbū, o po vienā Telšiuose Kankliū draug. 13. Geg., toliau Panevėžij 10. Geg. ir Palangoj 10. Rugp. 1923 mt.